

RÉTI ATTILA

Bankárerdő*(Mesteremnek, a hatvanestendős Kaló Jenőnek)*

Az erdő úgy sóhajgott az éj utolsó órájában, mint a közelí Kis-Balaton partján álmodó nehézkedvű bivalyok. Ettől megmozdult a felette-benne gomolygó felbő, és foszlányokká szakadozva imboldogt a mezítelen ágak között. A szellemek útját az avarral vegyült föld cuppogása jelezte, a lidércek még megfürödtek a sápadt holdfényben a tenyérnyi tavacska felett, s a tündérek fázasan bújtak össze a vadrozsa kis piros lámpácskái alatt.

A bankár ekkor hajtott ki a Buda-közeli háza garázsából, morogva magában, hogy a kétórásra tervezett útja a sűrű köd miatt hosszabb lesz. Sportzakóját akkurátusan az ülés mögötti, beépített karfára terítette, és bekapcsolta a terepjáró kényelmi berendezéseit. Berluti aktatáskájából kihúzta a mai tárgyalás dossziéját. Kegyetlen munkamódszeréről árulkodott ez; az aktuális üzletet kínos gondossággal készítette elő munkatársaival, majd ő maga is alaposan elmélyedt benne. Tegnap este későn ért haza bankja érváros fogadásáról, de még újra végigolvasta a jelentést. Egy erdőt kellett ma megszereznie.

A vekker kárörvendve vetette ki fekhelyéről a borzas gazdát. Kávédaráló termetű aszszonyával évtizedes szokás szerint az ágy mellet még – Jó reggelt! kívánva – megöleltek egymást, azután egyre távolabb kerültek, ahogy ment előre a nap, hogy az este megint egy fekhelyre kergesse őket. A tömzsi, zömök embert hajnal után minden elnyelte az erdő, az erdőszeli major, míg az asszony legtávolabb talán két utcát ment a vegyesboltig, vagy az unokát pesztrálni sápatag lányukhoz.

– Szóval ma jön a bankár? – fordult emberéhez, miközben sárga házi vajjal simogatta meg a karéjt.

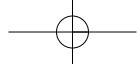
– Tudod úgyis, minek kérded? – röffent rá az.

– Teszek a zsákba a szalámiból, adj neki is enni, ha felmentek a fára! – engedte el a füle mellett bölcsen a hajnali haragot az asszony.

– A fára? Ugyan minek? Ki sem fog az szállni a kocsijából. El van döntve már ez a dolog. – Kifelé menet csak magának morogta. – A rossebb enné meg az összes úri majmot!

Az erdő megint sóhajtott egyet, most másképpen. Olyan jólesőn mélyet, mint mikor a szurtos kutya, az álló ló meg a világot megunt ember is megébred épp: tudja, hogy vége a sötétségnek, pillantás csak, és a fénybe érkezik, legyen az istállóablakon beszűrődő félhomály vagy felkattintott éjjeli lámpa. Így ébredt ma a majd ötszáz holdnyi rengeteg, melyet elvinni készült a tőke.

A kőröshegyi viaduktrol átpillantva a víztükörön túl derengett az északi part. Azok a hegyek, azok az erdők is ébredeztek. A bankár óvatosan felcsapta az ülésen heverő, Feasibility study dossziét, s a kormányhoz emelte. A megvalósíthatósági tanulmány egy somogyi kisvárosi társaság kálváriáját és a bank számára egyetlen megoldást tartalmazta. A tulajdonos magánbirtoka az erdő volt, ez képezte a cégnak nyújtott hitelek fedezetét. A hitel arra kellett, hogy finanszírozzák belőle a teherautókat, amelyekkel a kft. fuvarozott. Mikor az üzletet vidáman megkötötték, jól futott a szekér, keletje volt a jó fuva-

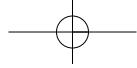
rosnak, előbb csak a megyéből, később messzebbről is jöttek a megrendelések. A gazda úgy vélte, ha már a lánya nem, a veje jó lesz társnak a vállalkozásban. Ám a szerelem ámorillatait a kalákában felépített új családi házból hamar kiűzte a dízelolaj tömött szaga, a gépszír bűze, és a vő kerekét oldott. A válság ritkította a megrendelőket, a falvakban egyre kevesebb állat volt, így a tápot nem kellett már hetente teríteni a kaposvári takarmánykeverőből, a földeken monokultúrák – főképpen a talajgyilkos napraforgó meg kukorica – díszlettek, a vetőmagot már nem a gazda hozatta házhoz, hanem a világcégek logisztikázta. Nem épültek új házak, nem rakták tele a platókat téglával, falazóblokkal, cseréppel. A legnagyobb csapás az volt, hogy a hirtelen jött új megrendelők nem fizettek ki a fuvart. Ameddig csak egykor falubelinek, ismerősnek dolgozott, biztos lehetett a gazda, hogy előbb vagy utóbb, de megérkezik a fizetség. Körmére égett az egész üzlet, egy ideig toldozta-foldozta, az erdeje meg a szürke marha gulyája hozamából pótolta, de végül javítás, üzemanyag és megbízható megrendelő hiányleállt az összes teherautó. Kivénehedt, megvert roncshadseregként, sárosan álltak őrt kint a major erdősáv melletti oldalában. A megbarnult tavaszi akácvirág, a legelő sűrű nyári pora, az ökörnyálik kötegei és a langyos kora őszi ragacsos, undok nyálkával terítették be az egykor daliás Scaniákat. Nyolc hónapja tartott a felszámolás, a bank csak arra várt, hogy elkészüljön az értékbecslés, és vihesse az egyetlen értéket: az erdőt. A rafinált pesti ügyvédek értették a csíziót, miképpen tegyék majd pénzzé a birtokot. A kft. meg a lecsóba, a hitelt veszteségekkel leírják, az erdő viszont a bankár magánvagyonába kerül át. Az érett erdőrészeket még a télen kivágják, s egy év múlva az Állami Erdőgazdaság bőven a piaci ár felett veszi át a lecsupaszított erdőt. A vissza nem fizetett hitel tíz-, a haszon százmillióos.

– Elég tiszta ügylet – vizslatta át utoljára az összehasonlító táblázatokat a bankár. – Megér egy ilyen taknyos, undor napot. – Csak azért döntött a személyes erdőkerülés mellett, mert igazából már senkiben sem bízott. Nehogy felülteesse egy nálánál is rafináltható ellenfél, és magoncnevelőt vegyen át zúgó szálfaerdő helyett! Vadászott is, és a helyi társasággal megdumálta már, néhány görbe hétvégét az Ő vadászházkban tölt el, hogy lődözhetessen kedvére a privát erdejében.

– Ez, de vagány! – röhögött fel hangosan, és már is tervezgette, vajon melyik női beszüntette lesz az első, akit megbabonáz arisztokrata passziójával, és vajon melyiket ülte ki az ölebe valamelyik magaslesen, persze töltött fegyverrel a kezében...

Az erdő lerázta magáról a felbőt, s megrendülve hallgatta a messzi barangszót a Szent Vendel plébánia felől. Az idővel a harangzúgáson keresztül tartotta a barátságot. Amikor született, még nem értette persze, mi végre harangoz másképpen az ember; ha beözönlik a templomba, ha temet, vagy ha tűzre kiabál. De a hosszú évtizedek alatt megtanulta, miért a reggeli barang, miért a hívogatások, a lépegető, a péntek délutáni háromórás vagy a délidejű. Mikor a reggeli bangok elbaladtak, körülnézett, és önnön szélességeiről eltekne megropogatta a csontjait. Meggyörbült kicsit a föld, szétrepestette az éjszakai fagy által az erdei utak kerékcsepáiba rajzolt térképrészleteket, felborzolta az őzbarna levélbalmokat, futkorrászásra készítette a bennük megbúvó egereket, pockokat. Öblös tüdejéből kifútta az iszapzagú éjjeli levegőt, és frissen-hideg légsömléket harapott a tisztlő égből. Majd meztelel testét még nem takarta be sem a dér, sem a hó, a kora reggeli napsugár ből vont fényfátylat maga köré. Így várta a minden nap eljövő embert, a gazdát.

A gazda rossz kedve csak fokozódott, amikor a majorba érve Matyi, a félnótás mindenese dadogva beszélte el neki, hogy Sámson, a magyar szürke fedező bika lesántult,

a lóistállóba telepített rackák közül kettőnek a szája varas lett, és ő maga szombaton Mikulás-bálba menne, így helyettesítéséről gondoskodni kellene.

– Nyivákolj csak! Adlak a banknak ez erdővel együtt! – förmédte rá az úr! – Sámson körmei közé már este rézgálicot tömhettél volna, meg glicerines jódoldattal kellett volna körbekenned a juhok száját! Bálba meg minek mennél? Kilencre berúgsz, majd tesznek ki a művelődési ház elé, ott röhögnek rajtad a lyányok. Nincs szabadság karácsonyig! – Annyi kedve sem volt, hogy a csizmája körül csaholó korongombócot, kedves pumiját megörvendeztesse. Hónapok óta emészette a gond, a pénztelenség, leginkább a szavatartása csődje. Kölcsönkért, és nem képes megadni. Kérlelte a helyi bankfiók igazgatóját, érnék be a használt autók árával, valahogy pénzzé teszi őket, a fölöst meg lassankint kitermelik a járművek és az erdő. Jelzálog fityegett minden járművén, még a rozoga GAZ kocsiján is, amivel az erdőt járta. Hajlíthatatlanul, konokul nézett mindig a szeme mellé a fiatal bankos.

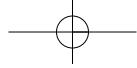
– Jóska bátyám, értse meg, a kamionok ma eladhatatlanok. Csak az erdő maradt. Azt átadja nekünk, és tiszta lappal újraindulhat. Még a major is megmarad.

– Majort építhetek az erdő valahány sarkába, de erdőt nem a major mögé! – okosította a gazda, mindenki. Sehova nem vezető zsákutcában forgolódtak már tavasz óta. Ahogy telt az idő, úgy erőtlenedett az ellenállása. Ügyvédre nem volt pénze, ki barátja volt a jólétkorban, elérhetetlen idegen lett a bajban. Az adventi beletörődés hozta meg a döntést. Jöjjön a vevő! Jöjjön az a fővárosi bankár, az az úri majom, akit csak a televízióból meg az újságokból ismert. Vigye az erdőt, csak legyen béke a lelkében!

A navigációkészülék persze tévűtra vitte a bankárt. A betonutak megszokott sárga vonalai eltűntek, csak egy szürke massza közepén villogott a kis piros nyíl. A terepjáró kerékei le-lecsúsztantak a rosszacska útról. Az egykor termelőszövetkezet évtizedeken át jól karbantartotta az utakat, ám az újkapitalizmusban ezeknek sem lett gázdája. Miképpen gázdátlanná lettek a jegenyék az erdősávokban, a földek mentén az árkok, az öntözőcsatornák, s az egykor sertéstelep mögötti, hígtrágyával magasra növesztett nyárfás, úgy süllyedt el, porladt szét az út is. Eltömődött az artézi kút a major mögött, betört ablakkal bámult a sorvadó falura az agronómus irodája, és a tejcsarnok egykor édeskés, savanykás illatait is rég elfúulta a szél. A bankár úgy érzékelte, hogy a civilizáció szélre érkezett. A gazda szétvett lábbal állt a major kapujában. Mozdulatlanul szemlélte a luxusautót, benne a lázasan iratokat rendezgető, simára borotvált bankárt. Önkéntelenül is saját borostájába túrt.

– Adjon az isten! – üdvözölte az embert a vérében hordott alázattal a városiak iránt. A kérges marok és a lagymatag kéz összefonódott. – Ezzel a cipővel itt bajos lesz a járás, de kerüljön beljebb, az istállóban adok egy alig használt vadászcsizmát. – A bankár megadóan kutyagolt utána a sárba vetett szalmaösvényen. Fázósan húzta magára a méregdrága, prémgalléros dzsekit, bámulva a vendéglátó kopottas, zöld-volt mikádó kabátját. Rémlett neki, hogy úgy harminc évvel ezelőtt, előfelvételis bakaként ez volt az alapötözete neki magának is.

– Kér egy reggeli feketét? – bökött a gazda a fehér mázas sparherden melegedő kutyogóra már bent, a majorirodában. – Van itt papramorgó is! – A bankár elkerekedő szemébe pillantva elnevette magát. – Pálinka, hát a keservit, ha már ilyen szomorú napunk van! – A vendég szabódott, de csak leült egy műanyag székre, amelyről az imént ugrott le egy rühös hátú macska. Belenyált a méregerős italba, úgy hallgatta végig a gaz-

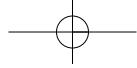
da három mondatba sűrített javaslatát a kamionokról. A gazda csak várta, hogy mondjon rá valamit, de ő hallgatott. Hosszú pillanatig farkasszemet nézte, majd a gazda a térdire csapott.

– A kutyistenit! Hadd mutassam meg akkor az erdőt, ha már ennyit kocsikázott érette. Kivette a szekrényből a vadászpuskáját, hátára kanyarintotta tarisznyáját, és kitessékelte a vendéget a GAZ kocsiig.

Úgy fogadta be őket az erdő, mint a tenger visszahulló vízcsepp-gyermekeit. Nézte a két ember minden látó erdőszemeivel, kukucskált utánuk a cserfák, tölgyek, nyárfák mögül, átlesett az itt-ott díszlő, száros csodabogyók és loncok dacos-zöld levelei között, elebük került, mikor a szomszédos fácánnevelő mellett lelassítottak, felverve így is a fákról már leszállt és az avarban kapirgáló, rézvörös kakasokat és világosszürke tyúkokat. A gazda útját jól ismerte, de ő most le-letért a megszokott ösvényekről. A rengetegre baljós érzet szállt. – Ki az a másik? Mit akar velünk? – kérdezte legöregebb gyermekétől, a vén tölgytől, aki már akkor is árnyékot vetett a kis tó békálensés vizére, amikor a többi fa még csupán napfényből, vízből és teremtő gondolatból állt. A tölgy megrecsentette a derekát, gyökérzete bakarasznyit mozdult a fagyos somogyi földben. – Emberöltőkként egyszer-egyszer futni támadna kedvem. Futni, ahogy a bakfis őzek teszik kaszáló havában, mikor a csali rókák meg a mostanság újra felbukkanó aranyosakálok vetik rájuk magukat. Így érzem megint. Ez az idegen itt ragadozó – ropogta szülője felé a görnyeteg tölgy.

Ahogy zötyköldött egymás mellett a gazda és a bankár, lassan kitártult előttük a másik életének kapuja. Húsz év távolságban, de egy agráregyetem volt mindkettejük alma matere, a nyugati határszéli magyaróvári Akadémia. Akadt így élő meg holt közös ismerős is számos. A gazda megenyhült kissé, hiszen más az íze így, ha értő ember kaparintja meg az erdőt. Megtudta azt is, a bankár falura született, a háznál sokféle állat élt, lovak cseperedő korában a báránkyák voltak, hogy később valódi paripáakra cserélje azokat az állami gazdaság lovárdájában. Kedvenc fája az akác az ehető virága miatt, és szereti szopogatni a dér csípte csipkebogyót. Meg is álltak a fagyos takarásban, ahol a piros gyümölcsök régi hevíti szerelmek csókízeit hozták vissza a bankár szívébe. Kikérdezte szépen a gazdát az erdő felől, szeme rá-ráfordult a takarost telepített nyárfahadoszlopakra, korukat méricskélve. Rákérdezett a fő- és elegyfajok arányára, az egyes földrészletek helyrajzi számára. Tudakolta, rendben van-e engedély, regisztrációs szám, erdőgazdálkodási kód, számoltak-e klasszikus erdőértéket itt az utóbbi évben? Érdeklődött a kártevők, a tölgyfadíszbogár, tölgyilonca, gyapjas és araszoló lepkék támadásai felől. És igen köszörült elmével faggatózott másfajta kártevőkről, a rabsicokról és fatolvajokról. A gazda megsimogatta a fegyvere szálkás tusát, és somolyogva mondta.

- Hogy tolvaj-e? Az én erdőmben?
- Csak nem azért a töltött fegyver? – aggódott a vevő.
- Dehogya – nyugtatta meg a gazda hangja. – Ez a dúvadak miatt van a kezem ügyiben. A környéken amúgy kevés a henye cigány. Ismerős mind. Nincs két hete, hogy szokás szereint beengedtem őket néhány lékvágásba, hogy kihúzgálják az izmos gyökereket. Géppel fölvágattam, házhoz is vittem nekik a téli tüzelőt. Együtt élünk mink itt, együtt három falu népeivel. Ameddig rend volt a faluban, rend volt ehelyt az erdőben is. Mióta elvitték a munkát az emberek elől, sok a sutban ülő, felhő vizslatós atyafi. Mikor munkáskézért rikolt az erdő, csak itteniek alkalmazok, bár tízes-húszas brigádokban ajánlkoznak minden időben románok, szerbek. De megjöttünk az én titkos kis váramhoz. Jöjjön föl velem! –

Az irtás északi szegletében megtaplósodott tölgylek álltak őrt, egyikük testéhez ragasztva meredek lépcső vezetett föl a fára. Az ágak között mint vénember göcsörtös ujjai közzött tartott pipa csücsült az ácsolt lak. Épp két ember tudott behúzott lábakkal leülni bent egy gyalult, egykor kék meg piros virágokkal telepingált ládikóra. A gazda óvatosan leemelte a les egyik deszkáját. Úgyes kezű fotográfus vagy impresszionista piktor által komponált panorámakép tártult fel előttük.

Az erdő most szilaj kedvében volt. A nap éltetőn csillámlott ki a még reggelről itt rekedt páracsomók közül, a lombtalan fák veritékében tükrözve, milliószorozva önmagát. Az erdőbeli tocsogók, patakok, csermelyek, lápos csorgók ledobták fagyból szőtt hálóingüket, és merész meztelemségüktől megrészegiivel fogadták magukba a gyér sugarakat. Néhány nyúl az őszi vetés felé bagadt, tüskésháttúak söndörögtek a fekete bodzabokrok alatt, a suták kis csapatokba verődve napfürdőztek az erdősávban. A vaddisznóetetők bélstártól gózolgó melegegében verebek meg szarkák csirikoltak. Az áglabirintusokban csonttollúak, kékcinkék, fehérarcú csuszkák kergetőztek, nem törődve az álmából felriasztott fülesbagoly sipításával. A sereglyseregek a nádast szállták meg, zsinatolásuk visszhangja betöltötte az erdőtemplom oszlopcsarnokait.

A gazda kotorászott kicsit a zsákjában, majd akkurátusan előszedett bicskát, kockás ruhába tekert kenyeret, szalámit, paprikát.

– Ha kigyönyörködte magát az erdejében, tán haraphatnánk is – invitálta vendégét.
– A szalámi otthoni gyártmány. Kocabélbe kell tölteni, mert az nem szakad. Két rész mangalica, egy rész szürke marha. Ebbe szalonna külön nem kell. Másfél mázsa masszárból szárad ki egy mázsa szalámi. Azt megessük, széthordjuk egy tél alatt. A fűszert ne kérdezze, az nem jár az erdővel – ironizált.

– Jóska bátyám! – értette el a szót a bankár. – Ne rám haragudjon, hogy csődbe került. Tudja, hogy az adósnak fizetnie kell. Így működik a világ.

– Csitt! – döfte feléje a bicska hegyén a vaskos szelet szalámit. – Egyen, és közben ne legyen gondja semmi üzletre! Majd teszünk egy kört még legbelül is. Meg gyalog is megyünk a tóhoz, mert oda kocsi sem fér be.

A bankár lelkesen majszolta a csípős, köményes, szegfűborssal, majoránnával bolondított szalámit, hozzá a fehér belű kenyерet, miközben fura érzés kezdett megkalászosdni benne.

A lakoma után folytatták az erdőkerülést. A megpuhult, nyúlós erdei utakon táncot járt az autó, mint a bálban csizmáját verő, bolondos legény potroha. Egy kisebb magaslaton terebélyes diófa állt.

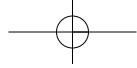
– Mit keres itt ez? – tudakolta a bankár. Furcsa, oda nem illő méltósággal nézett le rájuk ez a fa, alig véve tudomást róluk.

– Látja ott azt a kis halmot? – mutatott rá a gazda a diófától nem oly messze egy téglás, cserepes bukkánásra. – Ott éltek a nagyszüleim. Ez maradt a házukból.

– Itt? – értetlenkedett a bankár. – Bent az erdőben? Mik voltak? Tán favágók?

– Itt nem volt erdő úgy hatvan év előtt. Én is ide születtem – igazította el a gazda.

– Ha ezen a nyiladékon továbbmegyünk, úgy kétszáz métert, ott meg a szüleim háza volt. Még odébb, a láposabb rész irányában az apám bátyja élt. A téteszesítés előtt itt tanybokrok voltak, három-négyszáz ember lakta a részt századok óta. Mindig ott éltek, amit szabadon hagyott a láp, a mocsár meg a sár. A házak körül takaros gazdaságok voltak, a magasabb részeken gabonát vetettek, a vizes részeken kapásokat. A ligetek adták a fát, a patak a halat. Kánaán volt ez, higgye el. Elsülyyedt, mert az új ember így akar-

ta. Kihajtották az erdőből a népet, be a falvakba, a házakat elparentálták, az elvtársak meg állami erdőt telepítettek ide. A kárpolitáskor tudtam visszavenni az ősi jusst. A felmenőim mind itt járkálnak éjszakánként, ha nagy a bánatom vagy öröömöm, ki szoktam jönni közéjük, és elbeszélgetünk. Itt majd minden fa tövében van halottam.

Az erdő összébb búzta magát, mintha csak a szerteszét sírokat akarta volna jobban elrejteni. Rég, mikor a hozzátarozók kis csoportjai a szertartások után visszabaktattak házaikba, és a lélek is meguntta a friss sír feletti bámoszkodást, és továbbibbent, ő maradt ott a vászonba tekert bolttesttel. Nézte a mereven lecsukott szemhéjakat, a petybüdőt sárga redőket, az élet kilobbanásától szilvakék erekét. A jól élt emberek nyugodt mosolyát és az idétlenné torzult szenvedélyek maszkjait. A kisgyermek ámult arcocskáit, amelyekkel azt kérdeztek. – Miért ez a gyors továbbutazás? – Majd összeterelte szorgos munkásait, a fák vékonyka gyökereit, a rejtegett vízfolyásokat, a mélyből felkúszó meleg áramlatokat és a humuszban elő apró rovarokat, hogy vegykonyhájában elvégezzék munkájukat.

Megütközve hallgatott a bankár. Pedig a kis tavacska izgalmas látnivalókat kínált. Egy csermely ömlött bele a sűrűbb részek felől, hogy odébb kiöblösödve több matuzsálem derekát is körbefolyja. A gazda rájuk mutatott.

– Tudja, ezek a fák önként vállalt sorossal állnak pont a víz mellett. Most nagy a víz, és holnapra itt az erős fagy is. Mikor körbemarkolja őket a jég, hallom, hogy szuszognak, mormognak egymás között. De állják. Errefelé az emberek is így állnak az őseik földjén.

Az erdőből kifelé zörgött velük az autó, egy őzcsapat fehér pamacsai villogtak sajátos morzejeleket búcsúzásul. Már kint, a legelőt átszelő úton a bankár csedesen szolt a gázához.

– Jóska bátyám! Míg be nem sötétedik teljesen, forduljon már oda a kamionokhoz!
Az erdőben eközben a kórókat, vékony ágakat fehér virágokkal díszítette fel a tél. ◀

Szilágyi Domokos Zsoltár; *vigasztalan* című versére

RÉTI ATTILA (1963) mosonmagyaróvári születésű agrármérnök. A Tarandus Kiadó alapítója.

